

Research Paper

Investigating The Influence of Free Poetry Language on Today's Sonnet and Its Literary Geography Dimensions

Yasin Kakavand¹, Nahid Azizi^{*2}, Mohamadreza Roozbeh³, Hojatollah Ghmoniri⁴

1. Department of Persian language and literature, Borujard Branch, Islamic Azad University, Borujard, Iran
2. Department of Persian language and literature, Borujard Branch, Islamic Azad University, Borujard, Iran
3. Department of Persian Language and Literature, Lorestan University, Lorestan, Iran
4. Department of Persian language and literature, Borujard Branch, Islamic Azad University, Borujard, Iran

ARTICLE INFO

PP: 342-356

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: *Dimensions, Influence, Free Poetry, Contemporary Sonnet, Language*

Abstract

Ghazal is one of the most popular forms of Persian poetry, which has had a continuous presence in Persian poetry since its inception due to its unique capabilities. In the contemporary era, along with the popularity of Nimai's poetry, attempts were made to transform the forms of Persian poetry, especially Ghazal. These changes have been made mainly for the dynamism of the mentioned format and its coordination and matching with the changes in society. contemporary modernist poets created New Ghazal by combining traditional Ghazal and free poetry. New poetry in all its forms has influenced the language, expression, thought, rhetoric, and aesthetics of the sonnet, and this research aims to investigate the impact of the language of free poetry on today's sonnet. This effectiveness in the field of "language" in the poetry of the most prominent poets of the new Ghazal movement, including Hossein Manzavi, Manouchehr Nistani, Simin Behbahani, Mohammad Ali Bahmani, and Mohammad Saeed Mirzaei, has been explained with a descriptive-analytical method. The findings of this research show that the poets of this trend, relying on the capacities and rich content of the sonnet form, as well as positive interaction with the new trends of contemporary poetry, especially free poetry, the introduction of new, common, and colloquial words into poetry, new combinations, adding adjectives to nouns, etc. have been among these influences in the field of language.

Citation: Kakavand, Y., Azizi, N., Roozbeh, M., Ghmoniri, H. (2024). **Investigating The Influence of Free Poetry Language on Today's Sonnet and Its Literary Geography Dimensions.** *Geography (Regional Planning)*, 14 (56), 342-356

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.485476.4155

* **Corresponding author:** Nahid Azizi, **Email:** n.azizi@iaub.ac.ir

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Persian ghazal is the most beautiful and elegant form of Persian poetry. The concepts that have been expressed in this form throughout the history of Persian literature contain the most general and sublime human emotions. The root of the transformation in the ghazal form must be sought in the Constitutional Era. The ghazal of this era embraced new themes such as freedom, homeland, law, democracy, idealism, etc. and experienced extensive developments in the field of content and theme. With the emergence of modern poetry, traditional forms, especially ghazal, were subjected to transformation, and this poetic form, as an original and ancient form of Persian poetry, has completely followed modern poetry in various areas of language, form and structure, music, emotional level, and new insights. Nima's followers, who considered ghazal to be a flexible form and were aware of the ability of the ghazal form to accept a variety of themes, founded another type of ghazal by tying elements of free poetry to traditional ghazal, which was called "new ghazal". The characteristics of the new ghazal can be summarized in six areas: language, imagination, emotion, thought, music, form, and aesthetics. In general, new poetry in all its forms has influenced the language, expression, thought, rhetoric, and aesthetics of the ghazal, and the purpose of the present study is to examine the impact of the language of free poetry on today's ghazal. On this basis, the main goal of the researcher is to examine how free poetry affects today's ghazal in the field of language in the poetry of poets Hossein Monzovi, Manouchehr Neistani, Simin Behbahani, Mohammad Ali Bahmani, and Mohammad Saeed Mirzaei using a descriptive-analytical method and to present scientific and logical results. It is worth noting that various poets in the field of free poetry have also been used in the process of analysis and review.

Methodology

The research method in this study is descriptive-analytical, and the researcher has collected materials related to the research topic through library study, and then explained the collected information using descriptive-analytical method. Finally, after setting up the research plan, studying, examining, and taking notes from

useful and scientific sources related to the works of contemporary ghazal writers, free poetry, and its poetics are carried out, and the research data is analyzed according to content criticism approaches. The scope of the present study is contemporary literature and Persian ghazal, which includes the time period of ghazal poets after Nima Youshij to the present in Iran. The population of the present study is the ghazals of five poets, namely Hossein Monzovi, Manouchehr Neistani, Simin Behbahani, Mohammad Ali Bahmani, and Mohammad Saeed Mirzaei, in innovation in the field of language. The tool used in this research is a transcript of the texts of contemporary ghazal poets. The method of collecting research data is also library-based.

Results and Conclusion

Innovation in the field of language can take place in various ways; from the simplest linguistic behaviors to the most complex artistic techniques: from the use of new words to breaking the syntactic structures of the language. Innovation in the field of language in isolated ghazals falls into several categories: 1- The introduction of new, common, and colloquial words into poetry; 2- The use of native, local, and foreign words; 3- The use of new sounds; 4- New combinations.

Ghazal in its modern sense is known as a poetic form. Persian literature (both poetry and prose), like other branches of art, underwent major changes and began its movement towards modernity following the fundamental changes and developments that Iranian society underwent in the years before and after the Constitutional Revolution. With the emergence of Nima and "Afsaneh", Persian poetry was radically transformed, but eventually, with the collision of traditional poetry and free poetry, the new ghazal was born. It had significant differences from the ghazal of previous periods. The new ghazal has major differences from the traditional ghazal both in terms of form and content. This study, in turn, has examined the impact of modern poetry on the ghazal in the field of innovation in language, but overall, it was a very broad topic and addressing all angles and dimensions of this impact will remain incomplete with this research. It is suggested that: 1. Students of Persian language and literature should choose only one of the four mentioned areas and consider the research

community more limited. 2. The achievements of this research should be made available to other educational and academic institutions in the field of Persian literature in the field of

contemporary poetry. The limitation of access to reliable library resources is considered one of the difficulties of this research.

References

1. 2011, Collection of poems, Tehran: Negah. [In Persian]
2. 2016, Farjam, Tehran: Cheshmeh. [In Persian]
3. 2019, A Perfect Woman, Tehran: Nimage. [In Persian]
4. Bahmani, Mohammad Ali, 2009, I am still alive and I still think about the ghazal, Tehran: Chapter Five. [In Persian]
5. Farrokhzad, Forough, 2009, The complete collection of Forough Farrokhzad, Tehran: Nikfarjam Publishing. [In Persian]
6. Hassanli, Kavous, 2019, Types of Innovation in Contemporary Iranian Poetry, Tehran: Sales. [In Persian].
7. Kasraei, Siavash, 2005, Collection of poems, Tehran, Negah. [In Persian]
8. Mirzaei, Mohammad Saeed, 2014, Tablets of Peace, Tehran: Nimage. [In Persian]
9. Monzovi, Hossein, 2012, Collection of poems, Tehran: Negah Publications. [In Persian]
10. Mossadegh, Hamid, 1992, Tarhaei, 3rd edition, Tehran: Nasheer Maulef. [In Persian]
11. Najdi, Bijan, 2006, Sisters of this Summer, Vol. 2, Tehran: Mahriz Publications. [In Persian]
12. Neistani, Manouchehr, 2014, Collection of poems, Tehran: Negah. [In Persian]
13. Nima Youshij, 2018, Kolyat Poems, Tehran: Nik Farjam. [In Persian]
14. Roozbeh, Mohammad Reza, 2000, The evolution of Persian ghazal from the Constitutional Revolution to the Islamic Revolution, Tehran: Rozena Publishing. [In Persian]
15. Sepehri, Sohrab, 2009, Eight books, Isfahan: The discourse of contemporary thought. [In Persian]
16. Shamloo, Ahmad, 2019, Collection of works, Tehran: Negah Publishing. [In Persian]

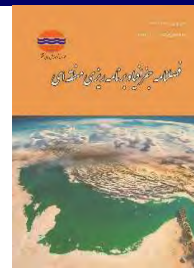

فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)

دوره ۱۴، شماره ۵۶، پاییز ۱۴۰۳

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

بررسی تأثیر زبان شعر آزاد بر غزل امروز و ابعاد جغرافیای ادبی آن

یاسین کاکاوند- گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

ناهید عزیزی* - گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

محمد رضا روزبه- گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه لرستان، لرستان، ایران.

حجت‌اله غمیری- گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

چکیده

غزل یکی از محبوب‌ترین قالب‌های شعر فارسی است که به سبب قابلیت‌های منحصر به فردش از آغاز پیدایش خود تاکنون در شعر فارسی حضوری مستمر داشته است. در دوران معاصر، همگام و همراه با رواج شعر نیمایی تلاش‌ها برای ایجاد تحول در قالب شعر فارسی به‌ویژه غزل، آغاز شد. این تحولات عمدتاً به جهت پویایی قالب مذکور و هماهنگی و متناسب کردن آن با تحولات جامعه صورت گرفته است. زمانی که شعر نیمایی در جامعه ادبی ایران رواج یافت و نیز با تکیه بر تحولات وسیعی که نیما و شاگردانش در عناصر مختلف غزل ایجاد کردند شاعران نوگرایی معاصر با تلفیق غزل سنتی و شعر آزاد شعری را پدید آوردند که غزل نو نامیده شد. شعر نو در همه اشکالش بر زبان، بیان، اندیشه، بلاغت و زیبایی‌شناسی غزل اثر گذاشته و قصد این پژوهش بررسی تأثیر زبان شعر آزاد بر غزل امروز است. این تأثیرپذیری در حوزه «زبان» در شعر شاخص‌ترین شعرای جریان غزل نو شامل حسین منزوی، منوچهر نیستانی، سیمین بهبهانی، محمدعلی بهمنی و محمدسعید میرزایی با روش توصیفی - تحلیلی تبیین شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که شاعران این جریان با تکیه بر ظرفیت‌ها و پشوانه غنی قالب غزل و نیز تعامل مثبت با جریان‌های نو شعر معاصر به ویژه شعر آزاد، هر کدام به گونه‌ای از تکنیک‌ها و قابلیت‌های شعر آزاد در غزل خود بهره برده‌اند. ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر، ترکیب‌های تازه، اضافه صفت بر اسم و... از جمله این تأثیرپذیری‌ها در حوزه زبان بوده است.

اطلاعات مقاله

شماره صفحات: ۳۴۲-۳۵۶

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

ابعاد، تأثیرگذاری، شعر آزاد، غزل معاصر، زبان

استناد: کاکاوند، یاسین؛ عزیزی، ناهید؛ روزبه، محمدرضا؛ غمیری، حجت‌اله (۱۴۰۳). بررسی تأثیر زبان شعر آزاد بر غزل امروز و ابعاد

جغرافیای ادبی آن. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۴ (۵۶). صص: ۳۴۲-۳۵۶

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.485476.4155

مقدمه

غزل فارسی زیباترین و آراسته‌ترین قالب شعر فارسی است. مفاهیمی که در طول تاریخ ادب فارسی در این قالب بیان شده است حاوی عمومی‌ترین و عالی‌ترین احساسات بشری است. مطالعه مجموعه غزلیات شعرای نامی کشورمان به نوعی نمایشگر تمدن و فرهنگ قوم ایرانی است. به همین دلیل بررسی سیر تحول غزل فارسی شایسته واکاوی و پژوهش بوده است. ریشه تحول در قالب غزل را باید در عصر مشروطه جست. غزل این عصر پذیرای مضامین جدیدی نظیر آزادی، وطن، قانون، دموکراسی، آرمان‌خواهی و ... شد و تحولات وسیعی را در حوزه محتوا و مضمون تجربه کرد. از دیرباز غزل فارسی را قالبی پویا دانسته‌اند قالبی که در طول تاریخ پذیرای مفاهیم جدید بوده است تا آنجا که غزل را با همان قالب معهود فرمی جهانی می‌دانند و معتقدند همه نوع تصویری می‌تواند در آن گنجانده شود. همچنین غزل یکی از قالب‌هایی است که توانسته پیوندی بین سنت و مدرنیته در ادبیات فارسی ایجاد کند. این قالب ضمن پایبندی به تکنیک‌های زیبایی‌شناختی شعر سنتی فارسی به سوی تکامل و بالندگی گام برداشته است. می‌توان گفت با ظهور شعر نو، قالب‌های سنتی به‌ویژه غزل در معرض تحول قرار گرفت و این قالب شعری به‌عنوان یک فرم اصیل و دیرینه شعر فارسی در حوزه‌های مختلف زبان، فرم و ساخت، موسیقی، سطح عاطفی و بینش‌های نو کاملاً از شعر نو تبعیت کرده و تأثیر پذیرفته است. از جمله حوزه‌های تحت تأثیر، نوآوری در نحو است. نحو یا جمله‌شناسی در زبان‌شناسی به دانش مطالعه‌ی قواعد مربوط به نحوه‌ی ترکیب و در کنار هم آمدن واژه‌ها به منظور ایجاد و درک جملات در یک زبان گفته می‌شود. به بیانی دیگر، به آن بخش از دستور زبان که درباره روابط کلمات صحبت می‌کند، نحو می‌گویند. این شاخه‌ی مهم از دستور زبان، نظام‌مندی و خلاقیت فراوانی را طلب می‌کند. موضوعات اصلی در نحو عبارتند از مطابقت دستوری، روابط دستوری، ترتیب کلمات، ساخت‌های سلسله‌مراتبی یا سازه‌ها، ماهیت تنوع‌های بین زبان‌ها و رابطه‌ی میان صورت و معنی (معناشناسی). رویکردهای متعددی به نحو وجود دارد که در مفروضات و اهداف با یکدیگر تفاوت دارند. غزل با حفظ همان قالب سنتی، ساخت و بافت زیبایی تازه‌ای را به خود گرفت و در این مسیر از طی دهه‌های اخیر شاعران نوگرا، فرم غزل را به شعر نو نزدیک کرده‌اند. تصرف در شکل نوشتاری، نظام قافیه، برهم زدن ساختار غزل و نیز محتوا و مضمون از جمله این تأثیرات بوده است. در این زمینه می‌توان به نکته مهمی اشاره کرد که پس از رواج نظریه‌های متجددانه نیمی در حوزه شعر معاصر، کم‌کم تحولاتی در حوزه غزل‌سرایی روی داد که غزل را به شیوه نیمایی نزدیک کرد. پیروان او که غزل را قالبی منعطف می‌دانستند و به توانایی قالب غزل برای پذیرفتن انواع مضامین واقف بودند با گره زدن عناصر شعر آزاد به غزل سنتی نوعی دیگر از غزل را پایه‌گذاری کردند که «غزل نو» نامیده شد. اینکه شاعری با استفاده از امکانات غزل سنتی، غزل نو بسراید غیر ممکن است و پیش از آن باید زمینه و بستری برای این امر فراهم شود؛ غزل نو قدمایی و غزل‌واره‌های نیمایی زمینه و بستر مناسب را برای ظهور غزل نو فراهم کرده است. در غزل نو قدمایی فقط اندیشه‌های شعر نیمایی در غزل نمایان شد و شکل غزل همان شکل سنتی بود؛ اما در غزل‌واره‌های نیمایی شکل غزل هم کم‌کم به شکل نیمایی نزدیک شد. ساختار غزل نو، شکل متحول شده غزل سنتی است ولی برخی ویژگی‌ها، آن را از غزل سنتی جدا می‌کند. ویژگی‌های غزل نو را می‌توان در شش حوزه زبان، خیال، احساس، اندیشه، موسیقی، شکل و زیبایی‌شناسی خلاصه کرد. به طور کلی شعر نو در همه اشکالش بر زبان، بیان، اندیشه و بلاغت و زیبایی‌شناسی غزل اثر گذاشته و قصد پژوهش حاضر بررسی تأثیر زبان شعر آزاد بر غزل امروز است. بر این مبنا، هدف اساسی پژوهشگر آن است که چگونگی تأثیرگذاری شعر آزاد را بر غزل امروز در حوزه زبان در شعر شاعرانی حسین منزوی، منوچهر نیستانی، سیمین بهبهانی، محمدعلی بهمنی و محمدسعید میرزایی با روش توصیفی-تحلیلی مورد بررسی قرار دهد و نتایج علمی و منطقی ارائه نماید. شایان ذکر است که در فرآیند تحلیل و بررسی از شاعران مختلف در حوزه شعر آزاد نیز استفاده شده است.

روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی انتخاب شده است و پژوهشگر با شیوه مطالعه کتابخانه‌ای، مطالب مرتبط با موضوع پژوهش را از طریق فیش برداری جمع‌آوری نموده، سپس با روش توصیفی-تحلیلی، اطلاعات گردآوری شده را مورد تبیین قرار داده و نتایج به‌دست‌آمده را طبقه‌بندی می‌نماید. در نهایت پس از تنظیم طرح پژوهش، مطالعه، بررسی و یادداشت برداری از منابع سودمند و علمی و مرتبط با آثار غزل‌سرایان معاصر، شعر آزاد و بوطیقای آن صورت می‌گیرد و با توجه به رویکردهای نقد محتوایی به تحلیل داده‌های پژوهش پرداخته می‌شود. همان‌طور که در منابع پژوهشی به آن اشاره شده است. قلمرو تحقیق حاضر ادبیات معاصر و غزل فارسی است که محدوده زمانی شاعران غزل‌سرای بعد از نیمایوشیچ تا زمان حال را در کشور ایران شامل می‌شود. جامعه پژوهش حاضر، غزل‌های پنج‌شاعر به نام حسین منزوی، منوچهر نیستانی، سیمین بهبهانی، محمدعلی بهمنی و محمدسعید میرزایی، در نوآوری در حوزه زبان است. ابزار مورد استفاده در این پژوهش به صورت فیش برداری از متن اشعار شاعران غزل‌سرای معاصر است. شیوه گردآوری داده‌های تحقیق نیز به صورت کتابخانه‌ای است.

یافته‌های پژوهش

نوآوری در حوزه زبان می‌تواند به گونه‌های مختلف صورت پذیرد؛ از ساده‌ترین رفتارهای زبانی تا پیچیده‌ترین شگردهای هنری؛ از کاربرد واژه‌های تازه تا شکستن ساختارهای نحوی زبان» (حسن لی، ۱۳۹۸: ۱۱۲).

• نوآوری در حوزه زبان در غزلیات منزوی

۱- ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر: ورود واژه‌های تازه، معمولی و محاوره‌ای یکی از جلوه‌های تأثیر شعر نو در غزل منزوی محسوب می‌شود در بیت‌های این شاعر از واژه‌هایی نو چون: فواره و بادبادک که مناسب زندگی روزمره انسان معاصر است بهره برده است. حال به اشعاری از سهراب سپهری و فروغ بنگرید که در آنها کلمات امروزی استفاده شده‌اند (جدول ۱). چنانکه مشاهده می‌شود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای عمدتاً تحت تأثیر شعر آزاد در غزل معاصر رواج یافته است و غزل‌سرایان واژگان خود را از محیط اطراف بر می‌گزینند که همین امر باعث صمیمی‌تر شدن زبان غزل و نزدیک شدن آن به زبان گفتار شده است.

۲- استفاده از واژه‌های بومی، محلی و واژه‌های فرنگی؛ منزوی در غزلیات خود از واژه‌های بومی و یا فرنگی بهره نبرده است و تنها برخی واژه‌های عربی که اکثر آنها در زبان محاوره نیز جریان دارد و واژه‌های تازه‌ای هم نیستند در اشعار او دیده می‌شود.

۳- استفاده از اصوات تازه؛ استفاده از اصوات در شعر فارسی قدیم هم مرسوم بوده است اما غزل‌سرایان معاصر به پیروی از شعر آزاد برای نوآوری در حوزه زبان از اصوات تازه‌ای در شعر خود استفاده کرده‌اند: مثلاً منزوی در بیت‌هایش (بق بقو) و (جیک جیک) را به کار برده است. سهراب سپهری نیز (جیک جیک) را به کار برده است (جدول ۱).

۴- ترکیبات تازه: در غزلیات منزوی، در چندین مورد ترکیبات نو دیده می‌شود. وی در شعرهایش ترکیب «بوسابوس» و «خشماخون» را به کار برده است که به راستی هم در شعر خوش نشسته است و هم ترکیبی بدیع و مخصوص به خود او به حساب می‌آید (جدول ۱). منزوی در هر دو نمونه، با به کار بردن مصوت «آ» که پیش‌تر نیز در ادبیات رایج بوده است همانند ترکیب آشنای نوشانوش، در میان دو کلمه «خشم» و «خون» به ترکیبی نو دست‌زده است که در عین فشردگی، معنای مورد نظر شاعر را به‌خوبی به مخاطب القا می‌کند. در شعر مهدی اخوان ثالث نیز دیده می‌شود که شاعر دو واژه مرگ و بوم را به هم پیوند زده و ترکیب مرگبوم را ساخته است. همان‌طور که مشاهده می‌شود خلق ترکیب‌های تازه به پیروی از شعر آزاد در غزل معاصر یافت می‌شود (جدول ۱).

نوآوری‌های نحوی

۱- اضافه صفت بر اسم؛ غزل‌سرایان امروز به تاسی از شعر نیمایی صفت را به اسم اضافه کرده‌اند. این‌گونه نوآوری نحوی در شعر نیمایی به‌وفور یافت می‌شود برای نمونه مهدی اخوان ثالث در شعری با عنوان «مایا» به جای قفسِ تنگ (تنگِ قفس) را به‌کار برده است و صفت را بر اسم مقدم کرده است (جدول ۲).

- ۲- حذف اسم و آوردن صفت به جای آن؛ حذف کردن اسم و آوردن صفت به جای آن از دیگر نوآوری‌های نحوی است که به تاسی از شعر آزاد در غزل معاصر نیز راه یافته است: چنانکه در (جدول ۱) مشاهده می‌شود مهدی اخوان ثالث در شعر میراث «روزگار آلود» که صفت پوستین است را آورده است و منزوی هم از این شگرد نحوی برای نوآوری سود جسته است (جدول ۱).
- ۳- شروع ناگهانی غزل؛ گاهی غزل‌سرایان معاصر به شیوهٔ مرسوم شعر آزاد و تحت تأثیر آن غزل خود را به گونه‌ای ناگهانی و بی‌مقدمه شروع می‌کنند که نوآوری نحوی و بلاغی محسوب می‌شود. بخشی از غزل منزوی همین گونه است (جدول ۱). نمونه‌ای از این نوآوری نحوی در شعر آزاد از فروغ فرخزاد که بی‌مقدمه و ناگهانی شعر خود را شروع کرده است در جدول ۱، ارائه شده است.

جدول ۱. بررسی ابعاد تاثیرگذاری شعر آزاد بر زبان غزلیات منزوی

نوآوری	۱. ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر
در حوزه زبان	با زمزمه‌ای غمبار، تکرار من است انگار، کسی از آن سوی ظلمت مرا صدا می‌کرد تنهایی فواره ، در خالی میدان‌ها (منزوی، ۱۳۹۱: ۱۰۶) که بادبادک خورشید را هوا می‌کرد (همان، ۴۳۳)
	«پشت دریاها شهری است، که در آن پنجره‌ها رو به تجلی باز است. بام‌ها جای کبوترهایی است که به فواره هوش بشری می‌نگرند...» (سپهری، ۱۳۸۹: ۲۲۸)
	«ایا چگونه می‌شود از من ترسید؟ من، من که هیچ‌گاه/ جز بادبادکی سبک و ولگرد/ بر پشت‌بام‌های مه آلود آسمان/ چیزی نبوده‌ام ... (فرخزاد، ۱۳۸۸: ۲۵۴)
	۲. استفاده از واژه‌های بومی، محلی و واژه‌های فرنگی
	۳. استفاده از اصوات تازه
	دهانت حرفی دارد، با دیگران و چشمت حرفی که معنی‌اش راه، تنها جفت می‌فهمد با من و تنها با من، حرفی دیگر می‌زند مانند بق بقویی که کبوتر می‌زند (منزوی، ۱۳۹۱: ۳۰۲)
	گنجشک من! پر بزن، در زمستانم لانه کن چون مرغکان بازیگوش از شاخی به شاخی بپرکن با جیک جیک مستانت، خانه را پر ترانه کن از این بازویم پر بزن، بر این بازویم خانه کن (همان، ۳۳۵)
	« جیک جیک پرپر روز گنجشک‌های حیاط/ روی پیشانی فکر او می‌ریخت/ جوی آبی که از پای شمشادها تا تخیل روان بود/ جهل مطلوب تن را به همراه می‌برد» (سپهری، ۱۳۸۹: ۲۷۷)
	۴. ترکیبات تازه
	نوبت آمد می‌نوازد نوبتی ناقوسمان آزرخشی بود و غریب و درخشید و گذشت تا بگیرد روده‌امان راه اقیانوسمان بانگ نوشا نوشمان و برق بوسا بوسمان (منزوی، ۱۳۹۱: ۲۵۰)
مخروط واژگونه خشم‌آخون! پرواز آخرین تو هم خوش بود. (همان، ۴۴۹)	
دو چشم‌داشت دو سبز آبی بلاتکلیف که بر دوراهی دریاچمن مردد بود (همان، ۴۵۰)	
«نو راه روحی، کلید گشایش/ وین زندگی را چه بیهوده! - تنها بهانه/ تو صحبت عشق و آنگاه/ خواب خوش آشیانه/ درسازهای غم آلود این عمر بی‌نور/ پرشورتر پرده عاشقانه/ درمرگوم بیابان/ و در هراس شب دم به دم مظلمت افزا...» (اخوان ثالث، ۱۳۹۷: ۲۸۶)	
۱. اضافه صفت بر اسم	
من آن بی‌کران کویرم که در من / نیفشانده جز دست اندوه دانه (منزوی، ۱۳۹۱: ۴۹-۴۸)	
«من او را دوست می‌دارم/ بسان همدلی همدرد/ گرفتاری است همچون من قفس زاد و قفس پرورد/ گرفتاری کزین تنگ قفس چون من - گر از تزویر تقدیر است یا بیدادی صیاد - نبوده است و نباشد یک‌نفس آزاد، هرگز هیچ.» (اخوان ثالث، ۱۳۹۷: ۸۰)	
۲. حذف اسم و آوردن صفت به جای آن	
«پوستینی کهنه دارم من/ یادگاری ژنده پیر از روزگارانی غبارآلود/ سالخوردی جاودان مانند/ مانده میراث از نیاکانم مرا، این روزگار آلود» (اخوان ثالث، ۱۳۹۷: ۴۸۱)	
در کجای این دل‌تنگ می‌دهید پروازم خاطرات زان سوی آفاق آوازم دهند پرسه‌های عصرانه! ای مدارتان مسدود (منزوی، ۱۳۹۱: ۶۹)	
تا درآ بی های دور از دست پروازم دهند (همان: ۳۸۵)	
۳. شروع ناگهانی غزل	
... و کلمه بود و جهان در مسیر تکوین بود و عشق روشنی کائنات بود و هنوز خدا امانت خود را به آدمی بخشید و دوست داشتن آن کلمهٔ نخستین بود چراغ‌های کواکب، تمام پایین بود که بار عشق برای فرشته سنگین بود ... (منزوی، ۱۳۹۱: ۲۲۷)	
«... و این منم زنی تنها، در آستانهٔ فصلی سرد، در ابتدای درک هستی آلودهٔ زمین، یاس ساده و غمناک آسمان و ناتوانی این دست‌های سیمانی. زمان گذشت: زمان گذشت و ساعت، چهار بار نواخت، چهار بار نواخت، امروز روز اول دی‌ماه است، من راز فصل‌ها را می‌دانم، و حرف لحظه‌ها را می‌فهمم... (فرخزاد، ۱۳۸۸: ۳۰۷)	

• نوآوری در حوزه زبان در غزلیات منوچهر نیستانی

۱- کاربرد واژگان؛ منوچهر نیستانی در زمینه نو کردن زبان غزل و نزدیکی آن به زبان زنده روز نقش مهمی ایفا کرده است. باید گفت در غزل نیستانی اکثراً واژه‌هایی خشن و زمخت به کاررفته است. واژگانی که بیشتر در غزل سنتی دیده نمی‌شدند که این یکی از ویژگی‌های مهم در غزل نو است؛ مانند نمونه‌ای که نیستانی از واژه‌هایی چون: خر، دجال، ابتذال به گردن داشتن استفاده کرده است (جدول ۲).

۲- ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر؛ شعر نیستانی ملغمه‌ای است از واژه‌های مهجور در زبان فارسی و عربی و گاهی هم واژه‌های نو و محاوره‌ای. به برخی از آن‌ها که جنبه نوآوری دارند اشاره می‌شود؛ ترکیب‌هایی مانند: «تابوت قسطی»، «چای داغ»، «دیگ و قاشق»، «بی‌بخار» و... که پیش‌تر در غزل نشانی از آن‌ها نبوده است و نیستانی این واژه‌ها را از زبان محاوره‌ای در غزل نو وارد کرده است (جدول ۲).

۳- بهره‌گیری از واژه‌های بومی، محلی و واژه‌های فرنگی؛ «بهره‌گیری از واژه‌های بومی و محلی امکان دیگری است که شاعران معاصر افزون بر استفاده از واژه‌های محاوره‌ای، از آن بهره می‌برند. جسارت ستودنی نیما در بهره‌گیری از واژه‌های بومی، علاوه بر این که دایره واژگانی اشعار نیما را گسترش می‌دهد، فضای سروده‌های او را نیز تازه می‌کند و واژه‌ها پس از آن که از کارگاه خیال شاعر عبور می‌کنند تبدیل به شیء هنری می‌شوند...» (حسن لی، ۱۳۹۸: ۱۲۸). نیستانی اهل جنوب ایران و شهر کرمان است؛ او در شعرهایش از واژه‌های بومی و محلی خود استفاده اندکی کرده است و برخی از غزل‌هایش رنگ جنوب را به خود گرفته‌اند. نمونه‌هایی از اشعار نیما یوشیج ارائه شده است. تیرنگ نیز در گویش محلی نیما به معنی قرقاول است. همچنین نیستانی از واژگان «بیگانه و فرنگی» در غزل خود استفاده نکرده است (جدول ۲).

۴- استفاده از اصوات تازه؛ «شاعران معاصر برای نزدیک کردن سخن به طبیعت کلام، از امکانات مختلفی بهره می‌جویند. یکی دیگر از این امکانات صدای صوت‌هاست. این بهره‌گیری در شعر گذشته فارسی هم وجود داشته، اما نیما از اصوات تازه‌ای در سروده‌های خود استفاده کرده است.» (حسن لی، ۱۳۹۸: ۱۴۳). منوچهر نیستانی تنها یک‌بار از صوت در غزل خود استفاده کرده است (جدول ۲).

۵- ترکیب‌ات؛ آوردن ترکیب‌ات نو که پیش‌تر در شعر بزرگانی چون نیما و شاملو و اخوان رایج بود؛ همانند «شیرآهن‌کوه‌مرد»، «کوهوار»، «روزگار آلود» و «اخمناز» و... (حسن لی، ۱۳۹۸: ۱۶۴) در شعر نیستانی نیز رایج است. در غزل‌های نیستانی هم گاه با ترکیب‌هایی نو که فضای تازه‌ای را به شعر می‌بخشند، مواجه می‌شویم، ترکیب‌اتی مانند چشم نازل‌آلود، سقف پرآویز، مه اندود، ملاقون، مارستان و... همچنین است ترکیب نوین «سمنستان» در شعرهای وی، و از این دست است تنهاییان در اشعارش. نمونه‌هایی از ترکیب‌سازی‌های نو در شعر آزاد در جدول (۲) ارائه شده است.

• نوآوری نحوی

۱- اضافه صفت بر اسم؛ غزل‌سرایان معاصر گاه به طاسی از شعر آزاد صفت را به اسم اضافه کرده‌اند. همانطور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود که نیستانی، به‌جای کوچه تاریک «تاریک کوچه» را به‌کار برده است و به‌جای دریچه تنگ «تنگ دریچه» را. مصداق این‌گونه نوآوری در شعر نو، در جدول مذکور ذکر شده است. شاملو نیز در شعر به‌جای کاج بلند «بلند کاج» را به‌کار برده است.

۲- انحراف صفت؛ گاهی غزل‌سرایان معاصر به‌جای اسناد صفت به موصوف خود، صفت را به مضاف نسبت می‌دهند. این‌گونه از نوآوری نحوی در شعر آزاد رایج بوده است و در غزل معاصر هم یافت می‌شود و نیستانی از آن در غزل خود استفاده کرده است. در بیت مذکور صفت تنبل که مربوط خورشید است به طلوع نسبت داده شده است. نمونه‌ای از شعر فروغ فرخزاد که در آن صفت به‌جای موصوف به مضاف اسناد داده شده ارائه شده است (جدول ۲).

۳- کاربرد نامتعارف قید؛ شاعران معاصر گاه با جمع بستن قیود هنجارگریزی می‌کنند. مطابق دستور زبان فارسی قید را نمی‌توان بست. منوچهر نیستانی نیز تحت تأثیر شعر آزاد با جمع بستن قید هنجارگریزی کرده است (جدول ۲).

۴- کاربرد نامتعارف‌تر و ترین؛ مطابق دستور زبان فارسی صفت برتر از پیوند صفت ساده با پسوند «تر و ترین» ساخته می‌شود. در شعر نیستانی به پیروی از شعر آزاد پسوند «تر و ترین» به اسم پیوند خورده است و هنجارگریزی نحوی رخ داده است. اخوان نیز در سروده ای پسوندتر را به اسم پیوند زده است (جدول ۲).

جدول ۲. بررسی ابعاد تاثیر گذاری شعر آزاد بر زبان غزلیات منوچهر نیستانی

نواوری	۱. کاربرد واژگان
	«اگرچه، چون خر دجالت، ابتذال به گردن/ (ز سنگ و زنگ) / ترا بس همین نشان ظهوری» (نیستانی، ۱۳۹۳: ۲۷۲)
	«در غزل نو به اعتبار نگاه، ادراکات و تجارب عینی تازه، حوزه واژگان غزل گسترده‌تر می‌شود و کلماتی که در ظاهر فاقد روح غزلی‌اند وارد قلمرو شعر می‌شوند خصوصاً کلماتی که خشونت و سرکشی از آن‌ها می‌بارد.» (روزبه، ۱۳۷۹: ۱۴۵)
	۲. ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر
	که اغلب / تابوت قسطنطینی اش را، با اعتماد می‌راند (نیستانی، ۱۸۳: ۱۳۹۳) با چای داغ و شام لب حوض / فریاد بجهه‌ها، برخورد دیگ و قاشق مطبخ (همان: ۱۷۲) در روزگار ما / «مرکوب‌ها» بخاری هستند / «راکب» - البته - بی‌ بخار (همان، ۱۸۴)
	۳. استفاده از واژه‌های بومی، محلی و واژه‌های فرنگی
	هنوزم یادمه تفت نفس هات نسیم داغی از کرمون ما بید (نیستانی، ۲۴۹: ۱۳۹۳) سایه پرورده خلوت « توکا » / می‌خرامد به چراگاهش گرم (نیمایوشیچ، ۴۰۹: ۱۳۹۷) توکا در زبان محلی نیما به معنای مرغی کوچک شبیه سار است/ مه می‌تابد، رود است آرام / بر سرشاخه اوجا « تیرنگ » (همان، ۳۸۹)
	۴. استفاده از اصوات تازه
	های‌های مست‌ها پیچید در بن‌بست‌ها طرح یک تابوت در رویای بیماران گذشت (نیستانی، ۲۸۴: ۱۳۹۳)
	۵. ترکیبات تازه
	لفظ‌ها بود که بی‌حرف، چو گل می‌پژمرد کاتش عربده‌ها در قلمستان بود (نیستانی، ۱۳۹۳: ۳۰۵)
	طالع مشرقی‌ات، مشرق طالع! / که از او، از فلق تا به فلق یا سمنستان‌ها بود. (همان، ۳۰۳)
	... تنی برابر ما، ما تنه‌ایان ، - تنی برابر تنهایی من است و تباہ - که می‌شناسمش از دور و دیگرگاه، که بود؟، که می‌شناسمش اما که بود؟ آه! که بود؟، که بود آن تن افتاده سیاه، که بود؟ (همان، ۲۷۵)
	«در کدامین جزیره آن آبگیر ایمن است / که راهش از هفت دریای بی‌زهار می‌گذرد / از تنگابی بیچایب گذشتیم...» (شاملو، ۱۳۹۸: ۵۹۴) صحنه‌ی تشویش شب را دوزخ آرایان / و به مسمار صدای هیچ نیروئی / گوش نگشاید از آنان لیک... / بی پی و بن برشده دیوار بد جویان / روی در سوی خرابی ست / بر هراندازه کاو بر حجم افزایش / و به بالاتر ز روی / حرص بگیرد. (نیمایوشیچ، ۱۳۹۷: ۹۸)
	۱. اضافه صفت بر اسم
	در ته تاریک کوچه یک دریچه بسته شد انتظار بی‌سرانجام بدانگاران گذشت (نیستانی، ۱۳۹۳: ۲۸۵)
	افسوس! افسوس که ناتوان‌تر از هرروز از تنگ دریچه ناتوان رقتم. (همان، ۳۹۴)
	گر بدین‌سان زیست باید پست / من چه بی‌شرمم اگر فانوس عمرم را به رسوایی نیاویزم / بر بلند کاج خشک کوچه بن‌بست (شاملو، ۱۳۹۸: ۱۷۳)
	۲. انحراف صفت
	طلوع تنبل خورشید و باز آغاز ماتم‌ها و در گهواره گلبرگ دیدن مرگ شبنم‌ها (نیستانی، ۱۳۹۳: ۲۸۶)
	«من سردم است و از گوشواره‌های صدف بیزارم / من سردم است و می‌دانم / که از تمامی اوهام سرخ یک شقایق وحشی / جز چند قطره خون / چیزی به جا نخواهد ماند» (فرخزاد، ۳۱۲: ۱۳۸۸)
	۳. کاربرد نامتعارف قید
	در وسط این همیشه‌های سیاه / حرف بزن خواهر تکامل خوش‌رنگ (سپهری، ۲۴۹: ۱۳۸۹)
	جوابم را که گفتم: «کی؟» تو گفتی: / صبر کن، کم کم! / مرا کم کم توان فرسود، این هرروزه «کم‌کم» ها! (نیستانی، ۲۸۷: ۱۳۹۳)
	۴. کاربرد نامتعارف‌تر و ترین
	منم آن نقش به دیوار غبارین وجود با تو، با این‌همه، من پشت به دیوارترین (نیستانی، ۲۵۶: ۱۳۹۳)
	اما توای بهترین، ای گرمی / ای نازنین تر مخاطب / اما تو بی‌شک عجیبی / مریم‌تر از مریم، آنکه زانید طفل خدا را / پاک و بزرگ و نجیبی... (اخوان ثالث، ۱۴۰۰: ۸۳۰)

• نوآوری در حوزه زبان در غزلیات سیمین بهبهانی

۱- ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر؛ بهبهانی از این شگرد در غزل‌های خود بسیار استفاده کرده و خیل واژگان امروزی که پیش‌تر معمول نبوده است در غزل او یافت می‌شود. او پیوسته تلاش کرده است که واژگان تازه و امروزی و یا واژگان معمولی را که در زبان محاوره عامه مردم در جریان بوده است به غزل خود وارد کند. واژه‌هایی چون: تیک تاک، عقربه، نیمکت، سوت، زنگ، ساعت، تاب، رایانه، عروسک، پنیر و... (ر. ک، بهبهانی، ۱۳۸۵). سیمین بهبهانی غزلی با مطلع «وقتی که سیم حکم کند، زر خدا شود» سروده است که نمونه مناسبی برای نشان دادن تأثیر زبان شعر آزاد بر غزل معاصر است (جدول ۳).

۲- استفاده از واژه‌های محلی، بومی و فرنگی؛ بهبهانی از واژه‌های محلی و بومی در شعر خود بهره زیادی نبرده است. به نمونه‌ای از این شگرد که توسط نگارنده یافت شد اشاره می‌شود. در این بیت شاعر واژه «شنگ» را که نوعی سبزی بهاری، در شیراز است به کار برده است، نیما یوشیج نیز واژه محلی (آیش) به معنی زمین آماده کشت را به کار برده است (جدول ۳).

۳- استفاده از اصوات تازه؛ «شاعران معاصر برای نزدیک کردن سخن به طبیعت کلام از امکانات مختلفی بهره می‌جویند. یکی دیگر از این امکانات صدای صوت‌هاست.» (حسن لی، ۱۳۹۸: ۱۴۳). بهبهانی از این شگرد نیز در مواردی چند استفاده کرده است (جدول ۳).

۴- کاربرد ترکیبات تازه؛ بهبهانی در ساخت ترکیبات نو نیز دست داشته است و بعضاً ترکیب‌هایی بدیع و دل‌نشین را در شعرهای او شاهد هستیم؛ از این دست‌اند نمونه‌هایی همانند «خشکساران»، «برگجوش»، «مس گداز» که در ابیات ارائه شده در جدول (۳)، قابل مشاهده هستند. نیما یوشیج نیز ترکیب دلاشوب را خلق کرده است (جدول ۳).

• نوآوری نحوی

در بخش‌های گذشته نیز اشاره شد که اضافه صفت بر اسم گونه‌ای از نوآوری‌های نحوی است که تحت تأثیر شعر آزاد به غزل معاصر یافته است. حال نمود این نوآوری نحوی را در غزل سیمین بهبهانی نشان خواهیم داد.

۱. اضافه صفت بر اسم؛ نمود این معیار در شع بهبهانی و نیما در جدول (۳) ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود سیمین بهبهانی به جای دو چشم آبی «آبی چشم» را به کار برده است و نیما نیز به جای موج سهمگین دریده عبوس «سهمگین دریده موج عبوس» را به کار برده است.

۲- حذف اسم و آوردن صفت؛ در غزل معاصر گاه شاعران تحت تأثیر شعر آزاد اسم را حذف کرده‌اند و به جای آن صفت را به کار برده‌اند به نمونه‌هایی از این گونه نوآوری نحوی در غزلیات سیمین بهبهانی اشاره خواهیم کرد و پس از آن نمود آن را در شعر آزاد (قاصدک اخوان، آخر شاهنامه چنین) نیز نشان خواهیم داد (جدول ۳).

همان‌طور که مشاهده شد در نمونه‌های استخراج شده از غزلیات بهبهانی، شاعر اسم را حذف کرده و یک‌بار صفت آبی و یک‌بار صفت روشن را جایگزین آن کرده است همان‌گونه که اخوان نیز اسم را حذف کرده و صفت «در وطن خویش غریب» را به جای آن آورده است و در ساختار نحوی (نجیب پرشکوه آسمان) صفت در جایگاه اسم (مضاف) قرار گرفته است که نوآوری نحوی محسوب می‌شود.

۳- انحراف صفت؛ در این‌گونه از نوآوری شاعر متأثر از شعر آزاد به جای اینکه صفت را به موصوف اسناد بدهد و به مضاف موصوف اسناد می‌دهد. بهبهانی از این نوآوری در غزل خود استفاده کرده است مانند تکرار آبی باران و رویش سبز جوانه‌ها که در جدول (۳) با شعر سهراب سپهری مقایسه شده اند.

۴- کاربرد نامتعارف پسوند «ترین»؛ همان‌گونه که در شعر نیستانی هم نشان داده شد، غزل‌سرایان معاصر به پیروی از شعر آزاد پسوند «تر» یا «ترین» را نامتعارف به کار می‌برند و هنجارگریزی می‌کنند. سیمین بهبهانی هم از این‌گونه هنجارگریزی در غزل خود استفاده کرده است. بیژن نجدی در سروده زیر پسوند «تر» را به «حقیقت و مسافر» پیوند زده است (جدول ۳).

جدول ۳. بررسی ابعاد تاثیر گذاری شعر آزاد بر زبان غزلیات سیمین بهبهانی

نوآوری	۱. ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر
در حوزه زبان	رگ‌های زمان گویی از گردش خون خالی ست یک سیر پسته صد تومان، <u>نوشابه</u> ، <u>بیستی</u> ، ... سرسام (همان: ۸۸)
	وان طرف دختر که روزی، شد غرقه خون چون کبوتر/ بر <u>نیمکت</u> بی حضورش، <u>کیف</u> و کتابی نهادم (همان: ۱۰۰۶)
	وقتی که سیم حکم کند، زر خدا شود وقتی هوا، هوای تنفس، هوای زیست وقتی دروغ داور هر ماجرا شود سروش مرگ بر سر صدها صدا شود و..... (همان: ۴۳۸)
	۲. استفاده از واژه‌های بومی، محلی و واژه‌های فرنگی
	شنبلیله زمستانی کم ز شنگ بهاری نیست / خود ز سبزه کجا خالی سبزه‌زار تو خواهد شد؟ (بهبهانی، ۱۳۸۵: ۵۳۸)
	ماه می‌تابد، رود است آرام، / بر سر شاخه «اوجا»، «تیرنگ»/ دم بیاویخته، در خواب فرورفته، ولی در «آیش»/ کار شب پا نه هنوز است تمام. (نیما یوشیج: ۱۳۹۷: ۳۸۹)
	۳. استفاده از اصوات تازه
	خاله دیشب ز سوی او خاله قد شفیع شد ز هیس هیس زبان شما توان دانست گوشه دامنم گرفت از تماش تن زدم (بهبهانی، ۱۳۸۵: ۱۰۴۹)
	۴. ترکیبات تازه
	بر ریشه‌ام تیشه مزن حیف است افتادن من تغییر فصل بی‌بری راه، سرسبزی و بارآوری را حس کرده انگستان سردم در <u>برگجوش</u> شاخساران (همان: ۴۷۸)
اینجا پناهگاه کرک‌هاست، کز پگاه تا مس گداز شام، پی آب و دانه‌اند (همان: ۵۱۵)	
پا گرفته است زمانی است مدید/ ناخوش‌احوالی در پیکر من/ دوستانم، رفقای محرم!/ به هوایی که حکیمی بر سر، مگذارید/ این <u>دلاشوب</u> چراغ/ روشنایی بدهد در بر من! (نیما یوشیج، ۱۳۹۷: ۲۱۶)	
۱. اضافه صفت بر اسم	
ای آبی دو چشم هفت‌آسمان دیگر خندید در نگاهت رنگین‌کمان دیگر (بهبهانی، ۱۳۸۵: ۴۴۸)	
جیب سحر شکافته ز آوای خود خروس می‌خواند. بر تیزی پای دلکش آوای خود سوار/ سوی نقاط دور می‌ماند. (نیما یوشیج، ۱۳۹۷: ۷۳)	
او نبود از گمشدگان / افسوس می‌خورد/ این سهمگین دریده موج عبوس را/ افسرده می‌نگرد (همان: ۶۴)	
۲. حذف اسم و آوردن صفت به جای آن	
آیا کدامین آبی در من ز نو خواهد زاد آیا کدامین روشن بر جان جلا خواهد داد (بهبهانی، ۱۳۸۵: ۷۷۸)	
برو آنجا که بود چشمی و گوشه باکس/ برو آنجا که تو را منتظرند/ قاصدک در دل من/ همه کورند و کزند/ دست‌بردار از این در وطن خویش غریب (اخوان ثالث، ۱۳۹۷: ۵۷۰)	
من چو پیغامی به بال مرغک پیغامبر بسته/ در نجیب پرشکوه آسمان پرواز می‌کردم/ تکیه داده بر ستبر صخره ساحل/ با بلورین دشت صیقل‌خورده آرام/ راز می‌کردم (همان، ۵۴۶)	
۳. انحراف صفت	
در من نشسته به نرمی تخدیر سبز بهاری تکرار آبی باران، تسلیم زرد قناری (بهبهانی، ۱۳۸۵: ۵۶۹)	
به رویش سبز جوانه‌ها بود که تنی بارور کنم (همان: ۱۱۱۷)	
من به آغاز زمین نزدیکم/ آشنا هستم با سرنوشت تر آب/ عادت سبز درخت... (سپهری، ۱۳۸۹: ۱۸۱)	
۴. کاربرد نامتعارف پسوند «ترین»	
نزدیک‌ترین من! همان/ در فاصله از برم بمان/ تا پاک‌ترین بمانمت/ تا دوست‌ترین بمانیم (بهبهانی، ۱۳۸۵: ۱۱۴۰)	
و واقعی‌تر از آب شدم / و تو حقیقت‌تر از صبح این شنبه / و هردومان مسافر‌تر از ترن (نجدی، ۲۹: ۱۳۸۵)	

• نوآوری در حوزه واژگان در غزلیات محمدعلی بهبهانی

- ۱- ورود واژه‌های تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر
واژه‌های محاوره‌ای و مرتبط با زندگی معمولی، در غزل‌های بهبهانی به‌وفور یافت می‌شود که از شگردهای نوآوری او در شعرش به شمار می‌رود. واژه‌هایی مانند: «گپ زدیم»، «سمج» یا «چتر» که در اشعار وی به کار رفته است (جدول ۴).
- ۲- استفاده از اصوات تازه: استفاده از اصوات تازه در غزل بهبهانی نیز وجود دارد، که نمود این ویژگی را در شعر اخوان ثالث شاهد هستیم (جدول ۴).

۳- کاربرد ترکیبات نو؛ بهمنی در ساخت ترکیب‌های تازه هم‌دستی دارد؛ مانند ترکیب «موج کوب»، و یا ترکیب «داغیاد» که از به هم پیوستن دو کلمه «داغ و یاد» ساخته است و در نهایت فشرده‌گی، معنای حاصل از آن دل‌نشین است و در غزل خوش نشسته است. که با نمونه‌ای از ترکیب‌سازی اخوان قابل مقایسه است (جدول ۴).

• نوآوری نحوی

۱- حذف اسم و آوردن صفت؛ همان‌طور که در بخش‌های پیشین ذکر شد غزل‌سرایان معاصر تحت تأثیر شعر آزاد گاهی صفت را به‌جای اسم به کار برده و اسم را حذف می‌کنند. بهمنی هم از این‌گونه نوآوری نحوی بهره برده است، که در جدول (۴) با سروده اخوان ارائه گردیده است.

۲- اضافه صفت بر اسم؛ اشعار بهمنی و شاملو در جدول (۴) ارائه گردیده است، همان‌طور که مشاهده می‌شود، شاملو به‌جای غروبِ قرمز «قرمز غروب» را به کار برده است.

۳- کاربرد ویژه قیدها؛ گاه غزل‌سرایان معاصر به تاسی از شعر آزاد قیدها را جایگاه اسم یا صفت به کار می‌برند. بعنوان نمونه بهمنی قید «همیشه» را در جایگاه اسم (مضاف) به کار برده است. و در سروده ای، اخوان قید را پس از حرف اضافه و در جایگاه اسم به کار برده است (جدول ۴).

۴- کاربرد نامتعارف «تر» و «ترین»؛ بهمنی در غزل خود به تاسی از شعر آزاد پسوند «ترین» صفت‌ساز را به اسم و قید پیوند زده و هنجار‌گریزی کرده است و در سروده ای دیگر، پسوند «تر» را به قید پیوند زده است (جدول ۴).

جدول ۴. بررسی ابعاد تأثیرگذاری شعر آزاد بر زبان غزلیات بهمنی

نوآوری	۱. ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر
	بنشین! نشستم / گپ زدیم / اما نه از حرفی که با ما بود (بهمنی، ۱۳۹۰: ۳۷۲) حسی سمج، به تکرار / می‌گوید: / این خود اوست / لب می‌گرم: / نه وهم است / وهم است و بیشتر نیست (همان: ۶۹۶) چتر نیماست به سر دارد و می‌بالد، لیک عطشی می‌کشدش از بی باران غزل (همان، ۳۴۷)
	۲. استفاده از اصوات تازه
	نُکی به چه چه همخوان خویش تُک می‌زد صدایی نیست الا پیت پیت رنجور شمعی در جوار مرگ (اخوان ثالث، ۱۴۰۰: ۴۱۶)
	۵. ترکیبات تازه
	چه غروری! چه سرشکن سنگی بی‌گل در این بهاران با داغیاد یاران هر چه هر جا ابر خشم از اشک نفرت یاد آبستن / همچو ابر حسرت خاموشبار من! (اخوان ثالث، ۱۴۰۰: ۶۵۹)
	۱. حذف اسم و آوردن صفت
	در همین ویرانه خواهم ماند و از خاک سیاهش پیکاله‌ای از سراب من دوباره پر کن و باور کن شعرهایم را به آبی‌های دنیا می‌رسانم (بهمنی، ۱۳۸۹: ۳۳۳) که من هنوز هم از این خشک امید چشمه شدن دارم (همان: ۳۸۷)
	آه بس کنم دیگر، <u>خالی هر لحظه</u> را سرشار باید کرد از هستی... (اخوان ثالث، ۱۴۰۰: ۹۱۰) پاییز جان! چه سرد، چه درآلود / چون من تو نیز تنها ماندستی / ای فصل فصل‌های نگارینم / <u>سرد سکوت</u> خود را بسراییم / پاییزم! ای قناری غمگینم. (همان: ۴۹۵)
	۲. اضافه صفت بر اسم
	باغی که طراوت را در جاری خون دارد / باغی ست که گلبرگش پاییز نمی‌داند (بهمنی، ۱۳۸۹: ۳۳۹) در <u>قرمز غروب</u> / رسیدند... / از کوره‌راه شرق، دو دختر کنار من... (شاملو، ۱۳۹۸: ۱۰۷)
	۳. کاربرد ویژه قیدها
	تو مهربان‌تر از آن بودی که من همیشه گمانم بود / همین همیشه نفرینی، همیشه رنج جهانم بود (بهمنی، ۱۳۹۰: ۵۲۴) پس از هرگز خدا را شکر... چندان بد نشد آخر / ز شادی گرم شد خون در عروق سرد بیماران (اخوان ثالث، ۱۴۰۰: ۳۲۱) و تا شما نفس آفتابم هستید / <u>هر این همیشه</u> ، نه می‌میرم و نه می‌پوسم (بهمنی، ۱۳۹۰: ۷۳۰) / من تا هنوز می‌جوم و باورم شده ست / دیگر نمی‌رسم به نوح بادبکت (همان: ۶۳۶)
	۴. کاربرد نامتعارف‌تر و ترین
	دوست‌ترین دوست تویی، هر چه که نکوروست تویی... (بهمنی، ۱۳۹۰: ۵۱۵) نیازمند توام مثل زخم لب‌بسته خوشاتر آن که تو گهگاه بیشتر باشی (همان: ۴۸۵)

نوآوری نحوی

• بررسی تأثیرگذاری شعر آزاد بر زبان غزلیات محمدسعید میرزایی

• نوآوری در حوزه زبان در غزلیات وی

زبان و واژگان و ترکیباتی که میرزایی در غزلیات خود، خاصه پنج مجموعه مدنظر یعنی «درها برای بسته شدن آفریده شد»، «مرد بی مورد» «الواح صلح» «یک زن کامل» و «فرجام» به کار برده است به طور کلی، زبانی مناسب است که درخور عصر معاصر و زمانه شاعر است.

۱- ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر؛ استفاده از «واژگان نو» و همچنین «واژگان محاوره‌ای» که مختص زبان روزمره انسان عصر حاضر است از نوآوری‌های میرزایی در حوزه زبان است که البته شاید پیش از او نیز در شعر شاعران نیمایی حضور داشته باشد اما در ذات خود این‌گونه واژگان، واژه‌هایی نو محسوب می‌شوند. واژگان امروزی مانند شناسنامه، مترسک و ساعت در ابیات وی (جدول ۵).

۲- بهره‌گیری از واژه‌های بومی، محلی و فرنگی؛ میرزایی شاعری اهل کرمانشاه است اما در غزل‌های او واژه‌ای که از زبان گردی گرفته شده باشد دیده نمی‌شود؛ لیکن شایان توجه است که وی سال‌های جنگ را که غرب کشور از جمله کرمانشاه با آن درگیر بوده است، شاهد بوده و همین موضوع در زبان شعرهایش هم بازتاب داشته است و شاعر از واژگان خاص جنگی همچون پوتین و شهید و... استفاده کرده است اما واژگان بومی و محلی در غزل‌های او یافت نشد. اما در غزل‌های میرزایی برخی از واژه‌های لاتین دیده می‌شود، مانند غزلی که در آن از واژه‌هایی مانند آمبولانس و گرامافون استفاده کرده است (جدول ۵). شاملو واژه فرانسوی کاپوت را به کار برده است (همان)

۳- کاربرد ترکیبات نو

در غزلیات میرزایی ترکیب‌های نو تحت تأثیر شعر آزاد دیده می‌شود. به نمونه‌هایی از ترکیب‌های تازه در شعر حمید مصدق در جدول (۵) دقت نمائید.

• نوآوری نحوی

۱- اضافه صفت بر اسم؛ نمونه ای از اشعار میرزایی و نمود این نوآوری در شعر حمید مصدق (جدول ۵) ارائه گردیده است.

۲- آغاز ناگهانی غزل: میرزایی گاه به تاسی از شعر آزاد غزل خود را ناگهانی آغاز می‌کند. فروغ فرخزاد نیز شعر ایمان بیاوریم به آغاز فصل سرد را ناگهانی آغاز کرده است (جدول ۵).

۳- پایان ناتمام: میرزایی در سروده ای پایان غزل را ناتمام رها می‌کند. چنانکه پیش‌تر نیز ذکر شد این‌گونه نوآوری‌ها تحت تأثیر شعر آزاد بوده است. شاملو در شعری با عنوان «مه» از مجموعه هوای تازه، سروده خود را ناتمام رها کرده است (جدول ۵).

۴- حذف اسم و آوردن صفت: در شعر آزاد گاه شاعران صفت را به‌جای اسم به‌کار برده‌اند: نمود این ویژگی در شعر سیاوش کسری را می‌بینیم (جدول ۵). یا در سروده ای از مصدق به‌جای به کار بردن اسم عمق، از صفت عمیق استفاده کرده است. میرزایی نیز در غزل خود از این نوآوری نحوی استفاده کرده است.

۵- افزودن پسوند تر به اسم: میرزایی گاه در غزل خود، به پیروی از شعر آزاد پسوند تر را به اسم پیوند زده است (جدول ۵).

جدول ۵. بررسی ابعاد تأثیرگذاری شعر آزاد بر زبان غزلیات محمد سعید میرزایی

نواوری	۱. ورود واژگان تازه، معمولی و محاوره‌ای به شعر
	اصل شناسنامه قلم به نام توست اصلاً نیاز نیست به نام خودم شوی (میرزایی، ۱۳۹۸: ۸۷) آنک قطار می‌رسد از راه، هی سوت‌های ممتد اخطار/ هی سوت، سوت، سوت، ولی من مانند یک مترسک ، پابند (همان: ۲۳) یک ساعت قدیمی کوکی، روی سرم شبیه به تاج/ بی‌آنکه هیچ‌گاه بیرسم: پس ساعت دقیق سفر چند؟ (همان: ۲۲)
	۲. استفاده از اصوات تازه
	فرشتگان پراش گرفته افتادند یک آمبولانس رسید و فرشتگان را برد (میرزایی، ۱۳۹۸: ۹) درون خانه متروک، صفحه گرامافون اگر بچرخد و تصنیفی از گذشته بخواند (میرزایی، ۱۳۹۸: ۷۳) انسان - که کهنه رند خدای ست بی‌گمان - برای دو قرص نان/ کاپوت می‌فروشد/ در معبر زمان. (شاملو، ۱۳۹۸: ۴۲۷)
	۳. ترکیبات تازه
	سهرابمرد راست، غمی سنگین/ اما، غمی که افکند از پا-نیست... (مصدق، ۱۳۹۵: ۹۴) در چشم‌های او/ گیسولیند بانو / مهری نشست خانه‌برانداز و سینه‌سوز (همان: ۵۹۴)
	۱. اضافه صفت بر اسم
	یک غزل در - آن اتاقی سرد - در ته تاریک ذهن توست این منم در خاطرات تو - این تویی در رو به روی من (میرزایی، ۱۳۹۵: ۵) شوق باز آمدن سوی توأم هست/ اما/ تلخی سرد کدورت در تو / پای پوینده راهم بسته. (مصدق، ۱۳۹۵: ۶۰)
	۲. آغاز ناگهانی غزل
	و بعد خاطره‌های تو بی‌دوام شدند و کوچه‌های غریبی پرازدام شدند به جست‌وجوی تو کبریت روزهایم را یکی‌یکی همه سوزاندم و تمام شدند و این منم/ زنی تنها/ در آستانه فصلی سرد/ در ابتدای درک هستی آلوده زمین/ و یأس ساده و غمناک آسمان/ و ناتوانی این دست‌های سیمایی/ زمان گذشت/ زمان گذشت و ساعت چهار بار نواخت/ چهار بار نواخت (فرخزاد، ۱۳۸۸: ۳۰۷)
	۳- پایان ناتمام ○
	همیشه بیشتر از قبل دوست دارم/ همیشه بیشتر از پیش عاشقت هستم به من بگو که ناشم تو باز هم هستی/ همیشه بیشتر از قبل دوست دارم همیشه بیشتر از پیش... (میرزایی، ۱۳۹۵: ۴۸)
	بیابان را/ سراسر/ مه‌گرفته است/ چراغ قریه پنهان است، موجی گرم در خون بیابان است/ بیابان، خسته لب‌بسته نفس بشکسته در هذیان گرم مه عرق/ می‌ریزدش آهسته از هر بند... (شاملو، ۱۳۹۸: ۱۱۵)
	۴. حذف اسم و آوردن صفت
	من در ملال چشم تو می‌بینم/ در آن همه زلال / سیمای پرشکوه سرداران را (کسرای، ۱۳۸۴: ۴۶۵) کدام فتنه بی‌رحم/ عمیق ذهن تو را تیره می‌کند از وهم (مصدق، ۱۳۹۵: ۷۱) تا باورت بشود که در این تاریک، جز چشم تو ستاره دیگر نیست/ من فرض می‌کنم که در آن بستر، مردی در انتظار تو نشست (میرزایی، ۱۳۹۸: ۹۸)
	۵. افزودن پسوند تر به اسم
	درست روی لیم در تماس نقطه صفر به مرکز اتم آشفشان‌ترین هستید (میرزایی، ۱۳۹۵: ۲۲) تو در ادامه این متن، متن سربالا / به ماه می‌رسی و چند پله‌تر بالا (میرزایی، ۱۳۹۳: ۳۶)

نتیجه‌گیری

غزل در معنای امروزی خود به‌عنوان یک قالب شعری شناخته می‌شود. این قالب شعری از دیرباز تاکنون با انعطاف‌پذیری ذاتی خود، همواره خود را با تغییر و تحولات زمانه سازگار کرده است و رونق خود را از دست نداده است و به عنوان پویاترین قالب شعر فارسی شناخته می‌شود. ادبیات فارسی (اعم از نظم و نثر) نیز مانند دیگر شاخه‌های هنری، در پی تغییر و تحولات اساسی که جامعه ایرانی در سال‌های پیش از مشروطه و بعد از آن متحمل شد، دستخوش تغییرات عمده‌ای گشت و حرکت خود را به سمت تجدد آغاز کرد. در این میان غزل نیز از قافله تجدد عقب نماند و صاحبان ادب و اندیشه آن زمان پیوسته در تلاش برای رسیدن به نوگرایی‌هایی هر چند اندک بودند.

با ظهور نیما و «افسانه» شعر فارسی به‌طور جد دگرگون گشت و متعاقباً رفته‌رفته غزل نیز به علت برخورد با شعر نیمایی، کاربردهای چندین ساله خود را از دست داد و به حالت نیمه سنتی درآمد.

اما سرانجام با برخورد شعر سنتی و شعر آزاد، غزل نو به وجود آمد. که با غزل دوره‌های پیشین تفاوت‌های چشم‌گیری داشت و همانند غزل نیمه سنتی صرفاً با برخی نوآوری‌های اندک آن‌هم در معنا شکل نگرفته بود و در پی دگرگونی در تمام حوزه‌های شعر بود. غزل نو، هم از جهت فرم و هم از جهت محتوا با غزل سنتی تفاوت‌های عمده‌ای دارد. در جدول (۶) به میزان نوآوری در حوزه زبان به صورت اجمالی اشاره شده است. این مطالعه به نوبه خود به بررسی تأثیر شعر نو را بر غزل در حوزه نوآوری زبان پرداخته است اما در کل موضوعی بسیار گسترده بود و پرداختن به تمام زوایا و ابعاد این تأثیرگذاری هم با این پژوهش ناتمام خواهد ماند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که دیگر دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی تنها یک حوزه از چهار حوزه مذکور را انتخاب و جامعه پژوهشی را محدودتر در نظر بگیرند. دیگر این که چون غزل یکی از قالب‌های شعری مورد علاقه جامعه امروزی است ضرورت دارد دستاوردهای این پژوهش در اختیار سایر مؤسسات آموزشی و دانشگاهی رشته ادبیات فارسی در زمینه شعر معاصر قرار داده شود. انجام هر تحقیقی با محدودیت‌هایی رو به روست، انجام این مطالعه نیز از این امر مستثنی نبوده و محدودیت دستیابی به منابع معتبر کتابخانه‌ای یکی از دشواری‌های این تحقیق محسوب می‌شود.

جدول ۶. میزان نوآوری در هر کدام از حوزه‌های مورد بررسی در اشعار شاعران

اسامی غزل‌سرایان	نوآوری حوزه‌ی زبان
حسین منزوی	متوسط
منوچهر نیستانی	زیاد
سیمین بهبهانی	زیاد
محمدعلی بهمنی	متوسط
محمد سعید میرزایی	زیاد

منابع

۱. ۱۳۹۰، مجموعه اشعار، تهران: نگاه.
۲. ۱۳۹۵، فرجام، تهران: چشمه.
۳. ۱۳۹۸، یک زن کامل، تهران: نیماژ.
۴. بهمنی، محمدعلی، ۱۳۸۸، من زنده ام هنوز و غزل فکرمی‌کنم، تهران: فصل پنجم.
۵. حسن‌لی، کاووس، ۱۳۹۸، گونه‌های نوآوری در شعر معاصر ایران، تهران: ثالث.
۶. روزبه، محمدرضا، ۱۳۷۹، سیرت‌حول در غزل فارسی از مشروطه تا انقلاب اسلامی، تهران: نشر روزنه.
۷. سپهری، سهراب، ۱۳۸۹، هشت کتاب، اصفهان: گفتمان اندیشه معاصر.
۸. شاملو، احمد، ۱۳۹۸، مجموعه آثار، تهران: انتشارات نگاه.
۹. فرخزاد، فروغ، ۱۳۸۸، دیوان کامل فروغ فرخزاد، تهران: انتشارات نیک‌فرجام.
۱۰. کسرای، سیاوش، ۱۳۸۴، مجموعه اشعار، تهران: نگاه.
۱۱. مصدق، حمید، ۱۳۷۱، تارهایی، چاپ سوم، تهران: نشر مولف.
۱۲. منزوی، حسین، ۱۳۹۱، مجموعه اشعار، تهران: انتشارات نگاه.
۱۳. میرزایی، محمدسعید، ۱۳۹۳، الواح صلح، تهران: نیماژ.
۱۴. نجدی، بیژن، ۱۳۸۵، خواهران این تابستان، تهران: نشر ماهریز.
۱۵. نیستانی، منوچهر، ۱۳۹۳، مجموعه اشعار، تهران: نگاه.
۱۶. نیما بوشیج، ۱۳۹۷، کلیات اشعار، تهران: نیک‌فرجام.